

5. Європейський суд з прав людини. Medvedyev and Others v. France, Judgment of 29 March 2010. URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (date accessed: 05.11.2025).

6. Regulation (EU) No 656/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 establishing rules for the surveillance of the external sea borders in the context of operational cooperation coordinated by Frontex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0656> (date accessed: 05.11.2025).

7. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.

8. Офіс Генерального прокурора України. Міжнародно-правові аспекти захисту інтересів України в морських просторах. URL: <https://gp.gov.ua> (date accessed: 05.11.2025).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-645-4>

ARCTIC: PRESENT STATE AND GLOBAL DEMAND FOR THE REGION

АРКТИКА: СУЧАСНІСТЬ І ГЛОБАЛЬНИЙ ПОПИТ НА РЕГІОН

Shashkov

Denis Alexandrovich

student

Scientific Advisor: Moiseieva Tetiana

Mykolaivna

Candidate of Historical Sciences,

Associate Professor

at the Department of International

Relations and Law

National University "Odessa

Polytechnic"

Odesa, Ukraine

Шашков

Денис Олександрович

здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Моїсеєва Тетяна

Миколаївна

кандидат історичних наук,

доцент кафедри міжнародних

відносин та права

Національний університет «Одеська

політехніка»

м. Одеса, Україна

Арктика – північна полярна область Землі, що охоплює Північний Льодовитий океан із його морями, островами та північними частинами Євразії й Північної Америки. Регіон має унікальне природне середовище, екстремальний клімат і стратегічне значення, що визначає його геополітичну та економічну вагу. До арктичного кола належать

вісім держав – Росія, США, Канада, Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія та Ісландія, із яких п'ять мають вихід до Північного Льодовитого океану й претендують на арктичний континентальний шельф. Танення льодовиків відкриває нові морські шляхи, ресурси та можливості, що загострює суперництво держав. Потепління стимулює наукові дослідження, але водночас посилює боротьбу за контроль над природними багатствами, енергоресурсами та транспортними коридорами.

Більшість арктичного шельфу підпорядковується Міжнародному органу з морського дна, однак приарктичні країни дедалі активніше обґрунтовують свої претензії. Геологічні, історичні й стратегічні аргументи стають частиною політичної риторики, а наукові дослідження – інструментом зміцнення позицій у міжнародних переговорах. Аналіз сучасних підходів приарктичних держав до статусу Арктики, визначення ключових зон інтересів і чинників, що формують конфліктність у регіоні є невід'ємною частиною наукових досліджень. Особлива увага приділяється політичній взаємодії США та Росії у формуванні нової архітектури впливу.

Арктика сьогодні – це центр політико-економічних і військово-стратегічних процесів, де переплітаються інтереси ресурсної експансії, морської безпеки й технологічного лідерства. Контроль над арктичними ресурсами, Північним морським шляхом і науковою інфраструктурою визначає систему співпраці й конкуренції між державами. Політична напруга зростає: загострюються суперечки за ресурси, посилюється військова присутність і конкуренція між традиційними та новими акторами.

Після розпаду СРСР, Росія не відмовилась від стратегічної присутності в Арктиці. Навіть у кризові 1990-ті Москва модернізувала військово-морські бази, криголамний флот, розвивала наукову інфраструктуру для картографування шельфу та юридичного обґрунтування претензій. Цей системний підхід став основою сучасної арктичної політики Кремля, спрямованої на збереження та розширення зони впливу.

Протидія Росії в Арктиці поєднує колективну політику стримування (НАТО), правові механізми (UNCLOS), економічну конкуренцію, наукову дипломатію й м'яку силу. Адміністрація Дональда Трампа розглядала регіон як стратегічний простір протидії російській та китайській експансії. США модернізували арктичні бази, посилили присутність у Гренландії та на Алясці, співпрацюють із Канадою та Норвегією для збереження балансу сил. Канада акцентує на екологічній безпеці, Норвегія – на колективних механізмах НАТО, а Китай, позиціонуючи себе як «майже арктична держава», розвиває економічну

та наукову присутність. Україна бере участь у міжнародних наукових і екологічних програмах, зміцнюючи інтелектуальну присутність у регіоні [1, с. 238]. Після повернення до влади у 2025 році, Дональд Трамп відновив інтерес до Гренландії, називаючи її контроль важливим для національної безпеки США, в умовах зростання впливу Росії та Китаю [4]. Розглядається навіть надання фінансових стимулів місцевому населенню, або як частина стратегії впливу [5]. Це демонструє прагнення США посилити геополітичну присутність і контролювати ключові енергетичні ресурси Арктики.

Конвенція ООН з морського права (1982) визначає принципи юрисдикції прибережних держав і використання морських ресурсів, проте її імплементація в Арктиці залишається фрагментарною. Кліматичні зміни та нові економічні інтереси ускладнюють делімітацію морських просторів. Полярний кодекс (2017) встановив стандарти безпеки судноплавства, а мораторій на вилов риби у центральній частині океану став кроком до спільного екологічного управління. Освоєння арктичного шельфу триває, хоча ризики «арктичної штовханини» (боротьби за ресурси) – залишаються. Сучасна арктична політика переходить від стримування до взаємного врівноваження, де пріоритетними є правові гарантії, мирне посередництво та партнерство [3, с. 110, 111].

Ім'я Дональда Трампа знову повернуло Арктику у політичні заголівки. У 2019 році він уперше заявив про намір придбати Гренландію. Тоді це здавалося ексцентричною ідеєю, але за нею стояв розрахунок: стратегічний контроль над північним флангом НАТО, доступ до критичних мінералів і створення нового логістичного центру США в Арктиці. У 2024–2025 роках, після його політичного реваншу, ця риторика знову набула актуальності. Вашингтон відновив фінансування арктичних досліджень, посилив присутність у Гренландії та на Алясці, підтримав розширення інфраструктури для військових і наукових баз [7].

Така політика має і внутрішньополітичний підтекст. У США тема енергетичної незалежності та контролю над ресурсами, є одним із ключових аргументів під час виборів. Арктика – частина цієї стратегії. І хоча офіційно мова йде про «захист американських інтересів», на практиці – це продовження геополітичної гри, у якій США прагнуть випередити Китай і стримати Росію. Гренландія приваблює його не красою льодовиків, а можливістю перезаписати карту впливу. Під товщею льоду – рідкісні метали, газ, нафта, які стануть валютою майбутнього. Хто володіє цими ресурсами, той визначає темп переходу до нової енергетичної епохи. Трамп розуміє: світ входить у фазу «північної економіки». Танення льодовиків відкриває нові морські шляхи, скорочує час транспортування між континентами, зменшує

залежність від традиційних логістичних хабів. Контроль над цими артеріями – це контроль над глобальним рухом товарів і енергії.

Такий підхід створює напругу з союзниками. Реакція Гренландії була однозначно негативною. У 2019 році Mette Frederiksen, прем'єр-міністр Данії, назвала ідею «абсурдною». В США чиновники також відмежувалися: Антоні Блінкен заявив, що покупка не розглядається. Це означає: стратегія, яка відображає бачення сили через ресурси і позицію, стикається з реальністю дипломатії – із правом самовизначення, із суверенітетом союзників і з очікуваннями міжнародної спільноти. Після перших заяв Трампа у 2019-му, світ сприйняв це як чергову провокацію, але коли у 2024-му тема знову повернулася, тон змінився. Вашингтон почав діяти системно – інвестиції в арктичну інфраструктуру, посилення співпраці з Ісландією та Норвегією. І вже йшлося не про купівлю Гренландії, а про формування американської «північної осі впливу» [6].

Міжнародна реакція – складна. У Копенгагені добре розуміють, що Арктика може перетворитися на арену нової «тихої холодної війни». Китай називає себе «near-Arctic state» і розгортає власні програми дослідження льодового покриву, Росія зміцнює військові бази на Новій Землі. Усі розуміють – хто закріпиться на Півночі зараз, той визначить правила енергетичної гри на наступні півстоліття. У цьому сенсі, Трамп мислить не як політик-популіст, а як стратег із мапою двадцять другого століття. Для нього Арктика – це не крига і не екзотика, а можливість знову зробити Америку центром сили у світі, що розпадається на регіональні блоки [6].

Таким чином, сьогодні в Арктиці починає формуватися політика майбутнього. Арктика стає полем, де зустрічаються лідери, які мислять на десятиліття вперед. І якщо хтось колись скаже, що нова глобальна епоха почалася не у Вашингтоні й не в Пекіні, а під льодовим небом Гренландії – це буде не перебільшення, а історична точність. Прагнення США закріпитися в Гренландії – це сигнал не Данії, а Китаю і Росії: Північ не буде вакуумом. Трамп, попри скандальність своєї риторики, інтуїтивно вловив головне – майбутні війни точитимуться не за кордони, а за доступ до нових систем енергії, даних і транспортних артерій. Арктика у цьому сенсі – лабораторія XXI століття, де визначається не лише баланс сил, а сама логіка розвитку цивілізації.

Література:

1. Гольцов. А. Г. Геополітична конфронтація в Арктиці. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2024. Вип. 38. С. 235–244. URL: <https://journals.onu.in.ua/index.php/interpolis/article/view/203/192> (дата звернення: 02.09.2024).

2. Іванок Д. В. Геополітичне змагання за ресурси Арктики як чинник зміни глобального балансу сил. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 13. URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/343/245> (дата звернення: 16.07.2025).

3. Салов В. О., Панченко І. М. Правова регламентація морських кордонів Арктичного регіону. *Проблеми сталого розвитку морської галузі: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (28–29 листопада 2024 р., Одеса). Херсон : ХДМА, 2024. С. 110–112. URL: <https://ksma.ks.ua/wp-content/uploads/2024/11/PSDMI-%D0%97%D0%91%D0%86%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A-2024.pdf> (дата звернення: 28.11.2024).

4. Kile M. Greenland and Trump`s strategy to deal with China and Russia / GIS Reports Online (Електронний ресурс) URL: <https://www.gisreportsonline.com/r/us-greenland/> (дата звернення: 26.02.2025).

5. Trump Administration May Offer Annual \$10K Checks for Every Greenlander if U.S. Can Annex Island / People Magazine (Електронний ресурс). People Magazine. URL: <https://people.com/trump-financial-incentives-every-greenlander-us-annexation-11713774> (дата звернення: 11.04.2025).

6. Weissert W., Miller Z. Trump refuses to rule out use of military force to take control of Greenland and the Panama Canal. The Associated Press. Електронний ресурс. URL: <https://apnews.com/article/trump-biden-offshore-drilling-gulf-of-america-fa66f8d072eb39c00a8128a8941ede75> (дата звернення: 08.01.2025).

7. Zellen, B. S. Greenland during Trump 2.0: America poised for historic Arctic territorial expansion / Barry Scott Zellen. – The Arctic Institute (аналітичний центр). Електронний ресурс. URL: <https://www.thearcticinstitute.org/greenland-during-trump-2-0-america-poised-historic-arctic-territorial-expansion/> (дата звернення: 21.01.2025).